

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
مرکز بررسی‌های راهبردی روابط فرهنگی

ارزیابی افکار عمومی آفریقا درباره حمله به ایران

احسان کیانی

کارشناس گروه افکارسنجی و ویژندملی مرکز بررسی‌های راهبردی روابط فرهنگی

نوع سند: یادداشت سیاستی

نسخه: عمومی

شناسه سند: ۰۴۵-۰۴۱۲-۵۰۲۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۲/۰۱

گروه: افکارسنجی و ویژندملی

پرونده: ویژندملی

مقدمه

تهاجم آمریکا و رژیم اشغال‌گر قدس به ایران که با ترور رهبری شهید انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (قدس سره) و جمعی از فرماندهان عالی‌رتبه نیروهای مسلح و همچنین شهادت جمع کثیری از شهروندان ایران از دانش‌آموزان مدرسه شجره طیبه در میناب آغاز شده و با حملات شدید به مناطق نظامی و مسکونی تداوم یافت؛ ایران را به صدر اخبار جهان رسانده است. این تهاجم جنایت‌آمیز سبب شده تا مؤسسات افکارسنجی معتبر جهانی به‌ویژه نهادهای مستقر در کشورهای غربی به سنجش دیدگاه‌های افکار عمومی کشورهای مختلف نسبت به این تهاجم خونین پردازند. در این گزارش نظرسنجی‌های مؤسسه جئوپل از چند کشور آفریقایی مورد ارزیابی قرار گرفته است. این مرکز افکارسنجی که سال ۲۰۱۲ در آمریکا تأسیس شده، عمده تمرکزش بر قاره آفریقاست و شعباتی در کنیا، تانزانیا و آفریقای جنوبی دارد. گفتنی است که ناظر به عمده اهمیت این جنگ برای کشورهای مسلمان و جنوب جهانی، این نظرسنجی در کشورهای مصر، نیجریه، کنیا و آفریقای جنوبی در هفته پایانی اسفند ۱۴۰۴ انجام شده است. این چهار کشور، سرمونه و الگویی از دیدگاه بخش‌های دیگری از قاره آفریقا نیز در نظر گرفت. چنانچه می‌توان مصر را در حوزه کشورهای مسلمان شمال آفریقا؛ نیجریه را در خصوص کشورهای غرب آفریقا؛ کنیا را در شرق این قاره و آفریقای جنوبی را در محدوده جنوبی این قاره، چنین نگریست. به همین دلیل انتخاب این کشورها، در واقع نمونه‌ای هرچند کوچک‌تر از دیگر جوامع آفریقایی محسوب می‌شود.

یافته‌های نظرسنجی

با توجه به اینکه این نظرسنجی^۱ توسط یک مؤسسه و با پرسش‌های یکسان در یک بازه زمانی در این کشورها انجام شده، نتایج هر چهار کشور آفریقایی به صورت جداول مقایسه‌ای ارائه می‌شود تا نسبت افکار عمومی بخشی از جوامع قاره آفریقا در خصوص جنگ رمضان، روشن‌تر گردد.

^۱ <https://www.geopoll.com/blog/iran-israel-us-conflict-report/>

گفتنی است که ۸۹ درصد مردم در مجموع این چهار کشور، اخبار جنگ تحمیلی سوم را دنبال کرده‌اند که شبکه‌های اجتماعی با ۷۸ درصد و شبکه‌های تلویزیونی با ۶۶ درصد مهم‌ترین منابع خبری آنها بوده‌اند. همچنین قابل ذکر است که در مصر ۳۲ درصد، در کنیا ۴۹ درصد و در نیجریه، ۵۶ درصد گفته‌اند که به اخبار این منابع درباره جنگ، اعتماد داشته‌اند. جدول زیر نشان می‌دهد که افکار عمومی در هر کشور، کدام بازیگر را مسبب و مقصر بروز این جنگ خون‌بار قلمداد می‌کند.

	اسرائیل	آمریکا	ایران	هیچ‌کدام	نمی‌دانم
مصر	۵۱	۲۵	۱۰	۶	۸
نیجریه	۱۷	۲۷	۳۹	۵	۱۲
کنیا	۱۸	۴۲	۲۷	۶	۷
آفریقای جنوبی	۲۵	۵۰	۱۶	۴	۵

جدول ۱- مسئول جنگ از منظر افکار عمومی کشورهای آفریقایی (اعداد به درصد است)

ارزیابی جدول شماره ۱ نشان‌گر تمایز آشکار مصر با سه کشور دیگر است. در حالی که جامعه مصر، بیشترین مسئولیت را برای آمریکا و رژیم اشغال‌گر قدس قائل بوده، در نیجریه و کنیا، هرچند در مجموع ائتلاف آمریکا و اسرائیل بیش از ایران به عنوان مقصر بروز جنگ در نظر گرفته شده است، اما در مقایسه ایران و اسرائیل، ایران سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است. این موضوع می‌تواند از دوقطبی مسلمانان و مسیحیان در نیجریه و اکثریت مسیحی در کنیا سرچشمه گرفته باشد. همچنین فضا سازی‌های رسانه‌ای در این کشورها علیه سیاست‌های منطقه‌ای ایران در غرب آسیا و اتهام تلاش ایران برای صدور تشیع و اسلام به آفریقا نیز محتملاً در چنین دیدگاهی مؤثر بوده باشد. وضعیت ایران در این پرسش در آفریقای جنوبی، بهتر بوده و مانند مصر، مخالفت بیشتری با آمریکا و بازیگر نیابتی‌اش در منطقه نشان داده شده که می‌تواند از روابط دیپلماتیک مساعد تهران و این کشور و تجربه تبعیض نژادی سفیدپوستان، نشأت گرفته باشد.

پرسش دیگری که نگرش شفاف‌تری از دیدگاه افکار عمومی این کشورها ارائه می‌دهد، میزان هم‌دلی آنان با یکی از طرفین این جنگ یعنی تهران یا تل‌آویو بوده که در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. داده‌هایی که نشان می‌دهد به‌رغم مقصرانگاری ایران در خصوص آغاز جنگ، اما در مصر، آفریقای جنوبی و حتی کنیا، هم‌دلی با ایران برتری قابل

توجهی نسبت به رژیم اشغال‌گر قدس دارد. تنها در نیجریه، احتمالاً ناظر به دوقطبی‌های مذهبی و سیاسی، میزان هم‌سویی نسبت به تهران و تل‌آویو بسیار نزدیک به هم است.

	ایران	اسرائیل	هیچ‌کدام	نمی‌دانم
مصر	۴۹	۳	۴۰	۸
نیجریه	۳۱	۳۲	۳۰	۷
کنیا	۴۲	۲۲	۲۷	۹
آفریقای جنوبی	۴۰	۲۷	۲۳	۱۰

جدول ۲- هم‌سویی با یکی از طرفین از منظر افکار عمومی کشورهای آفریقایی (اعداد به درصد است)

در خصوص نگرانی‌ها نسبت به پیامدهای جنگ نیز، جدول شماره ۳ نمایان‌گر مهم‌ترین تبعات بحرانی از منظر افکار عمومی کشورهای آفریقایی است.

	جنگ منطقه‌ای	جنگ هسته‌ای	هزینه سوخت	هزینه غذایی	بیکاری
مصر	۵۹	۲۳	۲۴	۱۸	۸
نیجریه	۷۴	۵۰	۳۱	۸	۱۶
کنیا	۸۱	۴۸	۳۳	۸	۱۵
آفریقای جنوبی	۸۴	۴۷	۲۷	۱۶	۲۲

جدول ۳- میزان نگرانی نسبت به پیامدهای جنگ تحمیلی سوم از منظر افکار عمومی کشورهای آفریقایی (اعداد به درصد است)

نکته جالب توجه در جدول شماره ۳ این‌که، مصر به‌رغم نزدیکی بیشتر به منطقه نبرد، نگرانی کمتری در خصوص گسترش جنگ و یا وقوع یک حمله هسته‌ای دارد که احتمالاً می‌تواند نشان‌گر آن باشد که جامعه مصر و به طور کلی شمال آفریقا، علاوه بر رسانه‌ها، از منابع مستقیم‌تری نیز فضای جنگ را رصد می‌کنند، در حالی که دیگر کشورهای آفریقا، عمدتاً به واسطه و به طور غیرمستقیم از طریق رسانه‌ها در جریان حوادث جنگ قرار دارند. نگرانی‌ها نسبت به افزایش هزینه سوخت و مواد غذایی نیز به‌تبع انسداد تنگه هرمز و کاهش صادرات و واردات از این آبراه بین‌المللی، طبیعی به نظر می‌رسد. موضوعی که فضای اشتغال در این کشورها را نیز تاحدی متأثر خواهد کرد.

پرسش مهم‌تری که برای دیپلماسی عمومی ایران، فرصتی کم‌نظیر مهیا می‌سازد، تغییر نگرش مردم این کشورها نسبت به آمریکا پس از وقوع این جنگ بوده که در جدول شماره ۴ نشان داده شده است.

	نامحسوب‌تر	بدون تغییر	محبوب‌تر	نمی‌دانم
مصر	۵۳	۲۸	۱۱	۸
نیجریه	۲۵	۳۷	۲۵	۱۳
کنیا	۴۲	۲۳	۲۵	۱۰
آفریقای جنوبی	۴۹	۲۱	۲۳	۷

جدول ۴- میزان تغییر نگرش نسبت به آمریکا از منظر افکار عمومی کشورهای آفریقایی (اعداد به درصد است)

به جز نیجریه، در سه کشور دیگر، نزدیک به نیمی از مردم، دیدگاه منفی‌تری نسبت به آمریکا پیدا کرده‌اند. این موضوع نمایان‌گر آن است که به‌رغم تلاش برخی رسانه‌های غربی، چهره آمریکا به مثابه عامل جنگ و ویرانی در منطقه، برای بسیاری از جوامع آشکار شده است. نتایج کاربردی‌تر این دیدگاه، در پرسش دیگری نمایان می‌شود. پرسشی که شهروندان هر کشور، انتظارشان از واکنش دولت متبوع خود نسبت به جنگ را بیان کرده‌اند.

	میانجی‌گری	بی‌طرفی	حمایت از ایران	حمایت از اسرائیل	نمی‌دانم
مصر	۶۱	۱۸	۱۱	۲	۸
نیجریه	۵۸	۲۹	۲	۷	۴
کنیا	۶۴	۲۸	۱	۴	۳
آفریقای جنوبی	۵۲	۲۹	۹	۶	۴

جدول ۵- واکنش مطلوب دولت متبوع نسبت به جنگ از منظر افکار عمومی کشورهای آفریقایی، اعداد به درصد

اکثریت قابل توجهی از این جوامع از حملات واشنگتن و تل‌آویو حمایت نکرده و خواستار میانجی‌گری و پایان نبرد هستند. در مصر و آفریقای جنوبی، حتی میزان مطالبه حمایت از ایران، بیش از حمایت از حملات آمریکا و رژیم اشغال‌گر قدس بوده که

نشان‌دهنده پیوندهای تاریخی و سیاسی قوی‌تر با ایران، در قیاس با روابط با غرب است. اینکه حمایت از آمریکا و اسرائیل، نه‌تنها حائز اکثریت نبوده بلکه حتی اقلیت نسبی در این کشورها را نیز جلب نکرده، نشان می‌دهد که افکار عمومی آفریقا نگرش مثبتی به این جنگ ندارد.

جمع‌بندی

نتایج این افکارسنجی نشان‌گر شکافی بارز بین مصر، آفریقای جنوبی و کنیا با نیجریه می‌باشد. در شرایطی که جوامع مصر و آفریقای جنوبی و سپس تاحدی کنیا، هم‌سویی بیشتری با ایران نشان می‌دهند، در نیجریه مواضع در یک دوقطبی بین حمایت یا مخالفت با حملات، تثبیت شده است. این شکاف نمایان‌گر نکته مهم‌تری است، اینکه سکوت نسبی مجامع بین‌المللی و به‌ویژه مجمع عمومی و شورای امنیت سازمان ملل متحد، مانع از شکل‌گیری یک روایت واحد و نسبتاً یکپارچه در خصوص این جنگ در فضای افکار عمومی جهانی شده است. با این حال نمی‌توان از این نکته عبور کرد که گرچه هم‌سویی با ایران در نیجریه و تاحدی کنیا، کمتر از مصر و آفریقای جنوبی بوده، ولی این به معنای توجیه و تأیید حملات ویران‌گر دولت ترامپ و کابینه نتانیاهو به ایران نیست و ضمن مسئولیت آمریکا در این نبرد، خواستار تسریع در پایان آن شده‌اند.

به طور کلی می‌توان چنین استنتاج نمود که در ادامه حمایت‌های آمریکا از جنایات رژیم اشغال‌گر قدس در غزه، جنگ اخیر سبب گردید تا وجهه آمریکا برای افکار عمومی دیگر کشورها روشن‌تر شده و جنوب جهانی، به‌خصوص در آفریقا نگرش واقع‌بینانه‌تری نسبت به شعارهای غرب‌گرایانه پیدا کرده است. این موضوع به ارتقای قدرت نرم ایران در آفریقا و فرصت‌سازی با هدف بهبود دیپلماسی عمومی کشور در جوامع این قاره منتهی می‌شود. در این راستا لازم است نمایندگی‌های دیپلماتیک ایران اعم از سفارت‌خانه‌ها و رایزنی‌های فرهنگی، علاوه بر فعالیت رسانه‌ای در شبکه‌های مجازی، تلاش کنند تا ضمن ارتباط مؤثر و مداوم با نخبگان مرجع مذهبی و اجتماعی در کشورهای آفریقایی، روایت مطلوب‌تر و واقعی‌تری از مظلومیت و اقتدار ایران در این نبرد به افکار عمومی آفریقا ارائه شود.